

بررسی اهمیت و نقش شرکت های تعاونی در بخش کشاورزی

دکتر بهمن خسروی پور
دانشیار گروه ترویج و آموزش
کشاورزی دانشگاه کشاورزی
مسعود برادران
دانشجوی کارشناسی ارشد
ترویج و آموزش کشاورزی
محمد رواحی نژاد
دانشجوی دکتری ترویج و
آموزش کشاورزی
امید مهرباب قوچانی
کارشناس ترویج و
آموزش کشاورزی

امروزه بسیاری از دانشمندان توسعه روستایی تأکید نموده‌اند که برای دستیابی به امنیت غذایی و پیشرفت جوامع محلی، الزامی است که اقشار مختلف کشاورزان در قالب گروهها و تشکلهای مختلف محلی سازمان یابند. تعاونی انجمنی مستقل و متشکل از افرادی است که به طور داوطلبانه برای تأمین نیازهای مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضاء تأسیس شده و فعالیت خود را با مشارکت و با مدیریتی دموکراتیک به اجراء در می‌آورد. تعاونی‌های تولید روستایی به کشاورزان خرده‌پا کمک می‌کنند تا ظرفیت تولیدی و بازاریابی خود را بالا ببرند. این تشکلهای قدرت چانه‌زنی بهره‌برداران را افزایش داده و هزینه‌های مربوط به تولید، حمل و نقل، بازاریابی و فرآوری محصول را کاهش می‌دهند. به این ترتیب، تعاونی‌ها یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی هستند که می‌توانند همگام با سیاست‌های دولت، در بهبود شرایط و وضعیت اقتصادی-اجتماعی مردم مؤثر باشند و هزینه‌های دولت را کاهش دهند. در جوامع کشاورزی و روستایی ایران نظام بهره‌برداری دهقانی و خرده مالکی، مشکلات متعددی را از یک سو برای تولیدکنندگان و از سوی دیگر برای دولت به همراه داشته است. به گونه‌ای که تنها ۳۷ درصد اراضی کشاورزی کشور، در اختیار ۸۶ درصد بهره‌برداران قرار دارد. لذا پراکندگی و کوچک بودن اراضی مزروعی یکی از معضلات اصلی سد راه توسعه بخش کشاورزی ایران به ویژه در مناطق محروم و دور از مرکز به شمار می‌رود. همچنین بسیاری از ظرفیت‌های بخش کشاورزی کشور شکوفا نمی‌گردد و از این رهگذر، ضرر و زیان قابل توجهی به کشاورزان وارد می‌آید. لذا این مقاله که به روش مروری و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اسناد و سایت‌های معتبر اینترنتی تهیه شده است، تلاش دارد مفاهیم، اهمیت و ضرورت شرکت‌های تعاونی در بخش کشاورزی را بررسی، و در پایان راهکارها و پیشنهادهایی کاربردی ارائه نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: تعاونی تولید روستایی، کشاورزی، توسعه.

مقدمه

روزگاری جهان‌کار به طور عمده از افرادی تشکیل می‌شد که به تنهایی کار می‌کردند و فعالیت‌های گروهی و جمعی چندان رواج نداشت. کشاورزان غذای مصرفی خود و خانواده را شخصاً تولید می‌کردند و اگر بخت و اقبال با آنها یار بود، مازاد بر نیاز و مصرف خویش را به فروش می‌رساندند. اگر چه هنوز هم الگوهای کار انفرادی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه رواج دارد، لیکن در کشورهای توسعه یافته افراد معدودی از این رویه تبعیت می‌کنند، چرا که شکل کارها نسبت به گذشته، در مجموع پیچیده تر شده است. چنین پیچیدگیهایی در زمینه ارائه خدمات و تولید کالا، امروزه مستلزم تلاشهای مشترک و اشتراک مساعی شمار زیادی از افراد است (بافورد و همکاران، ۱۳۸۱). سازمانهای هر جامعه‌ای اعم از تشکلهای نوین یا کهن، برای برآوردن نیازها و اهداف مشخصی در بستر زمان شکل می‌گیرند و توسعه می‌یابند. انجمنها و تعاونیهای محلی کشاورزان از جمله نهادهای بشری هستند که در سرتاسر نقاط جهان و ایران قابل مشاهده بوده و از پیشینه‌ای دیرین برخوردارند. این تشکلهای در طول زمان، به منظور غلبه بر جبر طبیعت در عرصه تولید محصولات کشاورزی، به وسیله افرادی با اهداف مشترک به وجود آمده‌اند. در حقیقت

در جامعه ما قبل سرمایه داری، کشاورزان ناچار بودند برای استفاده بهینه از منابع تولید به ویژه آب، بر اساس اصول تعاونی عمل نمایند که این روش اقدام جمعی، در برخی از دیگر زمینه ها از جمله استفاده از نهاده های کشاورزی و منابع پایه تولید، امور مربوط به ایجاد تأسیسات زیربنایی و اقدامات امنیتی همانند دفاع از مزارع هر روستا در برابر خطرات طبیعی و انسانی در گذشته معمول بوده است. امروزه نیز، بسیاری از دانشمندان توسعه روستایی تأکید نموده اند که برای دستیابی به امنیت غذایی و پیشرفت جوامع محلی، الزامی است که اقشار مختلف کشاورزان در قالب گروهها و تشکلهای مختلف محلی سازمان یابند (Swanson, 2008). در همین رابطه سازمان خوار و بار جهانی ملل متحد، لزوم توجه به تشکلهای کشاورزان محلی را در سطح ملی و بینالمللی در چشم انداز راهبردی خود در بازه زمانی سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ با تأکید فراوان منعکس نموده است (FAO, 2001).

چرا که آنان را ابزاری مؤثر و کارآمد برای بهبود معاش روستایی، مؤلفه ای اصلی در افزایش درآمد مزارع و رکن اساسی ایجاد اشتغال روستایی به شمار می آورد (Swanson, 2008).

آن چه مسلم است، کشاورزی ایران با بافت سنتی و واحدهای کوچک بهره برداری، قادر به تأمین غذای مورد نیاز جامعه نخواهد بود. لذا برای حصول به مازاد تولیدات کشاورزی و قدم گذاردن در راه رشد و توسعه اقتصادی، باید به کشاورزی پیشرفته با تولید اقتصادی اندیشید که این هدف، جز با تشکیل واحدهای تولیدی بزرگ و اقتصادی قابل دستیابی نخواهد بود. چرا که به عقیده بسیاری از صاحب نظران، پراکندگی و خردی زمینه ای زیر کشت، یکی از مسائل و معضلات اساسی کشاورزان ایران است. به منظور اصلاح ساختار نظام بهره برداری موجود، نظام تعاونی تولیدی روستایی می تواند پاسخی مناسب برای حل برخی مشکلات فعلی کشاورزان خرده مالک باشد (اشرفی و همکاران، ۱۳۸۸). تعاونیهای تولید روستایی، یکی از انواع تشکلهای اقتصادی تولیدی در بخش کشاورزی هستند که با توجه به سابقه دیرین همیاریهای سنتی در نظام تولید روستایی و کشاورزی کشور، از قابلیت های درخور توجهی برای نهادینه شدن و کسب پذیرش عمومی برخوردار می باشند. تجربه و مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است که در بسیاری از موارد، شرکتهای تعاونی تولید روستایی توانسته اند از طریق متشکل نمودن نیروهای انسانی و ایجاد روحیه تعاون و همدلی، از طریق یکپارچه سازی اراضی و متمرکز نمودن سرمایه های اندک روستاییان، نسبت به تأمین ماشین آلات و نهاده های کشاورزی و استفاده مطلوب از امکانات موجود اقدام نموده و در مقایسه با بهره برداریهای مجاور، به موفقیت در افزایش تولید محصول تا دو برابر و حتی بیشتر نائل آیند و هزینه های تولید را به نصف کاهش دهند. لذا توسعه تعاونیهای تولید، امکانات مناسب و الزامات مورد نیاز برای تحقق برخی از اساسی ترین اهداف کشور را محقق می سازد (شیرزاد، ۱۳۸۷). تعاونیهای تولید روستایی به کشاورزان خرده پا کمک می کنند تا ظرفیت تولیدی و بازاریابی خود را بالا ببرند. از سوی دیگر، این تشکلهای قدرت چانه زنی بهره برداران را افزایش داده و هزینه های مربوط به تولید، حمل و نقل، بازاریابی و فرآوری محصول را کاهش می دهند. به این ترتیب، تعاونی ها یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی هستند که می توانند همگام با سیاست های دولت، در بهبود شرایط و وضعیت اقتصادی اجتماعی مردم مؤثر باشند و هزینه های دولت را کاهش دهند (اسلامی، ۱۳۸۳). از این رو تعاونیهای تولید، یک اهرم قدرتمند اجتماعی اقتصادی در عرصه کشاورزی ایران به حساب می آیند که از ظرفیتهای ارزشمند و فراوانی برای پیشبرد جریان توسعه روستایی در کشور برخوردار هستند (احمدی، ۱۳۸۷). با توجه به سیاست های کلان دولت و مسئولان بخش کشاورزی در راستای تمرکززدایی و واگذاری هر چه بیشتر جریان امور به دست مردم، و همچنین اهمیت جایگاه تعاونی های تولید به عنوان یک نمونه از تشکل های مردمی با پتانسیل بالا در جهت پیشبرد فرآیند توسعه بخش کشاورزی و روستایی کشور حائز اهمیت می باشد، در این راستا، مطالعه حاضر بر آن است تا جایگاه و اهمیت تعاونی ها در نظام تولید و توسعه کشاورزی کشور را مورد بررسی قرار داده و در پایان پیشنهادهایی کاربردی ارائه نماید.

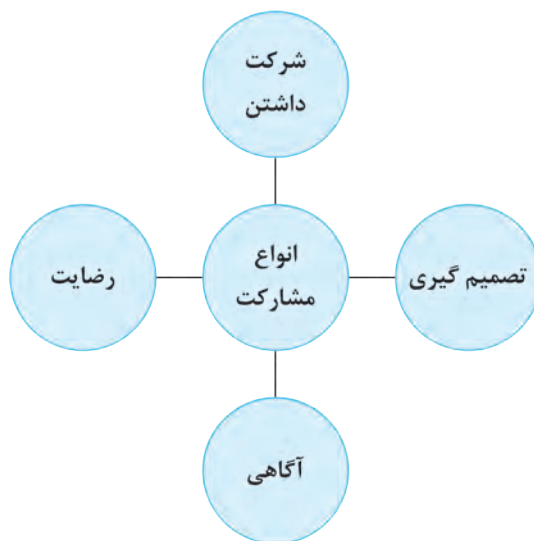
اهمیت مشارکت در توسعه روستایی

از اواسط دهه ۱۹۶۰، الگوهای تفکر و اقدامات نوسازی توسعه به سوی یافتن گزینه های جدید تغییر جهت داد. یک بحث اساسی این بود که هر چند توسعه فیزیکی مهم است، ولی در کنار آن باید توسعه انسانی یعنی ایفای نقش

مؤثرتر توسط مردم محلی و کنترل آنها بر فرآیند توسعه افزایش یابد. توسعه ثروت محور یا فیزیکی، هر چند تحولات مثبتی در زندگی برخی از مردم پدیده آورده و تا حدودی مهارتها، تواناییها و استعدادهای آنان را ارتقاء بخشیده است، ولی در گسترش و تشویق مشارکتِ عموم مردم در فرآیند توسعه چندان موفق نبوده است. به عقیده شوماخر (۱۹۷۳)، برنامه توسعه اگر به سه عامل آموزش، مشارکت مردمی و سازمان توجه نکند، قادر نخواهد بود از سایر منابع بهره لازم را ببرد. از این رو امروزه تأکید کارشناسان بر توسعه مردم محور است و به اعتقاد آنها، مردم باید محور همه فعالیتهای توسعه باشند. در یکی از رهیافتهای توسعه روستایی که بیشتر ابزاری است، مردم عامل اصلی تولید و ارتقاء بهره وری هستند و اگر به افزایش رفاه و بهبود زندگی مردم توجه شود، این امر در راستای ارتقاء بهره وری آنان در اقتصاد ملی خواهد بود. در حالی که رهیافت دیگر توسعه روستایی معادل مشارکت مردم در یادگیری دو جانبه و تبادل تجربیات و به کارگیری منابع داخلی و خارجی برای توانمند سازی آنها است. به اعتقاد طرفداران رهیافت دوم، مردم نمی توانند توسط عامل خارجی توسعه یابند بلکه آنها می توانند از طریق مشارکت در تصمیم گیری ها و فعالیت های تعاونی که بر بهزیستی آنها تأثیر می گذارد خود را توسعه دهند. بر اساس این رهیافت، تا زمانی که مردم بی اختیار به سوی انجام کارهای خاص و حتی جدید هدایت می شوند، توسعه نمی یابند، بلکه باید برای آنها فرصت تفکر، تصمیم گیری، تبادل تجربه و به طور کلی مشارکت فعالانه را فراهم نمود. لذا از این رهیافت تحت عنوان «توسعه مردم محور» یا «توسعه مشارکتی» یاد می شود (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۳). از این رو در دهه های اخیر، نظام های خدمات روستایی در بسیاری از نقاط جهان به منظور بهبود کارایی و اثربخشی خدمات خود، با اتخاذ رویکردی کثرت گرایانه بیش از هر چیز به استفاده از سازمانهای جامعه محلی شامل سازمانهای کشاورزان^۱ و سازمانهای غیر دولتی^۲ گرایش دارند (Swanson, 2007; Anderson, 2008). لذا تفکیک مشارکت از مفاهیم توسعه غیر ممکن است. اگر بتوان مشارکت را در فرآیند توسعه به طور معناداری مورد توجه قرارداد، موفقیت توسعه تضمین خواهد شد. در بسیاری از متون، مشارکت حلقه گمشده در فرایند توسعه می باشد که می توان آن را به صورت یک نهال ملموس در طرح های فیزیکی توسعه جای داد (اوکلی و مارسدن، ۱۳۷۰). بر این اساس، امروزه کارگزاران توسعه تلاش می کنند که مشارکت هر چه بیشتر کشاورزان در پروژه های کشاورزی که در برگیرنده بخش اصلی برنامه های توسعه روستایی هستند را افزایش دهند. به عقیده اوکلی (۱۹۹۱)، دلایل اصلی ضرورت افزایش مشارکت مردم در کشاورزی نظیر افزایش سطح پوشش خدمات کشاورزی، کمک به شکستن مقاومت درونی و ذاتی نسبت به تغییر در مناطق روستایی، حصول اطمینان از تمرکز پروژه ها بر نیازهای اساسی زارعان، سوگیری به سمت برآوردن نیازهای اقشار خرده پا در کنار کشاورزان پیشرو و از بین بردن جو بی اعتمادی نسبت به در نظر نیابردن نظرات کشاورزان در پروژه ها را در بر می گیرد. لذا در عصر حاضر میتوان اشکال مختلفی از مشارکت مردمی را در برنامه های توسعه مشاهده کرد چنان که تشکیل گروه های همیار، تعاونیهای روستایی، طرح اعتبارات خرد روستایی و شوراهای اسلامی روستاها از مصادیق گسترش مشارکت مردمی در جریان توسعه هستند. در تعبیری گسترده، مشارکت در قالب یک سازمان مشخص به عنوان ابزار لازم و ضروری آن در نظر گرفته می شود. این سازمانها اعم از این که توسط افراد خارج از روستا یا خود روستاییان تأسیس شده باشند، به مثابه ابزاری برای توسعه مشارکت محلی عمل می کنند تا آن جا که برخی معتقدند که فرآیندهای مشارکتی، زمینه ساز ظهور سازمانهایی نظیر تعاونیها یا سازمانهای کشاورزان است که میتوانند در توسعه نقش بسیار مهمی ایفا نمایند (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۳). در حقیقت در مسیر دستیابی به توسعه پایدار، تأسیس تشکلهای اجتماعی فعال شامل اتحادیه ها و تعاونی های تولید یکی از بدیل های جلب مشارکت مردم محلی می باشد که میتواند نقش مؤثری در روند تغییر و تحولات مثبت جامعه داشته باشد. در عین حال بایستی بین مشارکت فعال و غیرفعال در تعاونی های روستایی تمیز قائل شد. همان گونه که در تصویر شماره ۱ مشاهده می گردد، از دیدگاه از کیا، مشارکت افراد در نهادهایی چون تعاونی ها را می توان در چهار سطح مجزا و البته مربوط به هم در نظر گرفت که عبارتند از:

- 1- Farmer organization (FOs)
- 2- Non Government Organization (NGOs)

تصویر شماره ۱، انواع مشارکت در تعاونی‌ها از دیدگاه ازکیا

آگاهی: مطلع بودن افراد از وظایف، حدود اختیارات، کارهای انجام شده، برنامه‌های آینده، مشکلات و امکانات سازمان روستایی؛
تصمیم‌گیری: مؤثر بودن در اتخاذ تصمیم‌هایی که در سازمان درباره انجام امور گرفته می‌شود؛
شرکت داشتن: حضور و همکاری در فعالیت‌هایی که تحت نظارت هر یک از سازمان‌های مربوط و یا مأمورین دولتی انجام می‌گیرد؛ و
رضایت: داشتن احساس خوشایندی که از حسن انجام کار، پس از ارزیابی نتایج فعالیت‌ها و کارهای انجام شده حاصل می‌گردد (سوختانلو، ۱۳۸۸).

۳- تعاون

کلمه تعاون از ریشه «عون» و در باب تفاعل به معنای همکاری آمده و همسان با واژه «Cooperation» در زبان انگلیسی به کار می‌رود. این واژه را اولین بار رابرت آون در مقابل واژه رقابت «Competition» به کار گرفت. تاکنون تعاریف متعددی از تعاون و تعاونی ارائه گردیده است (رحیمی، ۱۳۸۸). واژه تعاون که در مفهوم عام اشاره به مساعدت، یاریگری، رعایت منافع جمعی و دستگیری از دیگران دارد، به زبان ساده به معنی «همکاری» است. در مقابل به مفهوم خاص آن، تعاون بر نوع مشخصی از کار کردن با یکدیگر دلالت دارد که از طریق تشکیل سازمان رسمی و به کارگیری روش‌های مدیریتی خاص، دسترسی به اهداف مشترک را امکان‌پذیر می‌سازد. در واقع هنگامی که فردی نتواند به تنهایی کار یا فعالیت کند، بهتر است از دیگران کمک بگیرد تا آن کار را به صورت جمعی و با همکاری یکدیگر انجام دهند. این شیوه انجام کار را «تعاون» و شکل سازمان یافته آن را تعاونی گویند (وزارت تعاون، ۱۳۸۸). آخرین تعریف بین‌المللی تعاون نیز در سی و یکمین کنگره اتحادیه بین‌المللی تعاون که در سال ۱۹۹۵ در منچستر برگزار شد، تعاونی را بدین صورت تعریف نمود: «تعاونی انجمنی مستقل و متشکل از افرادی است که به طور داوطلبانه برای تأمین نیازهای مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضاء تأسیس شده و فعالیت خود را با مشارکت و با مدیریتی دموکراتیک به اجراء در می‌آورد» (Ortmann & King, 2007).

۴- شرکت تعاونی و تعاونی تولید روستایی

یک شرکت تعاونی، انجمنی خودمختار متشکل از افرادی است که به طور داوطلبانه، به منظور تأمین نیازها و اهداف مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود، با نظارت دموکراتیک و مالکیت اشتراکی شکل می‌گیرد (Ortmann)

در حقیقت فعالیتی است در جهت اصلاح ساختار نامطلوب نظام بهره برداری کشاورزی و فراهم نمودن شرایط لازم جهت توسعه پایدار بخش کشاورزی و توسعه متوازن جامعه روستایی کشور.

• **اتحادیه شرکتهای تعاونی تولید روستایی:** یک شخصیت حقوقی غیردولتی و پشتیبان است و به آن دسته امور حقوقی صنفی، اقتصادی و فنی می پردازد که شرکتهای تعاونی عضو به تنهایی قادر به انجام آن نیستند (وزارت جهادکشاورزی، ۱۳۸۵).

۵- تاریخچه تعاون در جهان

هم اکنون شواهدی در دست است که نشان می دهد انسانها و به ویژه شرقیها، در گذشته بسیاری از اعمال خویش را به طریق تعاونی انجام می داده اند. بر اساس تحقیقات دو تن از مصر شناسان غربی، از آغاز پیدایش امپراتوری مصر یعنی حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح، مؤسسات تعاونی و شبه تعاونی در مصر باستان وجود داشته است. در بابل قدیم نیز قانونی که به دستور «حمورابی» پادشاه این کشور در ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد نوشته شد، خبر از شیوه کشاورزی تعاونی می دهد. افزون بر این، هم اکنون تردیدی نیست که در میان مردم یونان باستان نیز انجمنهای تعاونی وجود داشته است. به شیوه مشابه در چین قدیم و امپراطوری رم نیز شواهدی در دست است که بیانگر وجود تعاونیها در گذشته های دور می باشد (اداره کل تعاون استان مازندران، ۱۳۸۸). در عین حال، این نوع تشکلهای تعاونی جنبه رسمی و قانونی نداشتند و تعاونیهای جدید رسمی تنها از اواخر قرن هیجدهم در اروپا پایه ریزی شدند و در اواخر قرن بعد به عنوان یک شیوه خودیاری مؤثر برای مقابله با شرایط طاقت فرسای زندگی و فقر گسترش یافتند و عالمگیر شدند (Hoyt, 1989).

در آن زمان نظریهها و فعالیتهای علمی «رابرت اون» موجب پیدایش شرکتهای تعاونی و الهام بخش اولین پایه گذاران تعاون در جهان شد. «رابرت اون» در تاریخ نهضت تعاون، به «پدر تعاون» معروف شده است. وی کارخانه دار بود و با مطالعه زندگی کارگران کارخانه اش، فلسفه شرکتهای تعاونی را ارائه داد و پیشنهاد کرد که ۱۵۰۰ هکتار زمین به ۱۰۰۰ خانواده کارگر داده شود و کلیه وسایل رفاه آنان فراهم آید و این جامعه ۱۰۰۰ نفری، مشترکاً به کارهای کشاورزی و صنعتی بپردازند. آشپزخانه مشترکی داشته باشند که غذای همه را تهیه کند، ولی محل سکونت آنها مجزا و مستقل باشد. او برای عملی کردن پیشنهاد خود به کشورهای اروپایی مسافرت کرد. در آغاز کار، کسی به نظریه او توجهی ننمود و چون موفقیتی به دست نیاورد، به آمریکای شمالی رفت و با خرج خویش دهکدهای تعاونی ساخت. او معتقد بود که از طریق تعاون، می توان نیازهای مردم را تأمین کرد و بر بسیاری از مشکلات زندگی پیروز شد. رابرت اون نخستین بار در سال ۱۸۲۱

(King, 2007). در واقع استقرار تعاون با تشکیل و توسعه تدریجی شرکتهای اتحادیه های تعاونی صورت میگیرد. شرکت تعاونی، سازمانی متشکل از افرادی است که به منظور بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضا و وصول به هدف مشترک و رفع نیازمندیهای آنان، از طریق کار و کوشش جمعی و همکاری و اشتراک مساعی همگان و با رعایت اصول آزادی و تساوی حقوق و رأی تشکیل می شود. بر خلاف شرکت سهامی، شرکت تعاونی سازمانی است که افراد آن دارای موقعیتی یکسان و برابر بوده و در تصمیم گیری ها سهیم اند. امتیاز شرکتهای تعاونی بر شرکتهای سهامی آن نیست که شرکتهای تجاری به طریق استبداد اداره می شوند و تعاونیها به طریق آزادی، بلکه اصل تعاون در این است که کنترل اداره امور شرکت در مؤسسات تجاری، محدود به صاحبان سرمایه بوده و در مؤسسات تعاونی در دست کلیه اعضا است. در شرکتهای تعاونی، صاحب سهم صرف نظر از تعداد سهامی که دارد، فقط دارای یک رأی است در حالی که در شرکتهای غیر تعاونی، صاحب سهم بر حسب مقدار سهام و نوع آن، ممکن است صاحب چندین رأی باشد. نتیجه مهمی که از این روش حاصل می شود آن است که در شرکت تعاونی، یک فرد یا یک گروه کوچک به هیچ وجه نمی تواند بر مبنای تعداد سهامی که در اختیار دارد کارهای شرکت را قبضه کند و کنترل آن را به دست گیرد (Ortmann & King, 2007). به عبارت دیگر می توان گفت که در شرکت تعاونی، هیچگاه کنترل کار و اعمال نظارت با تعداد سهام و میزان سرمایه ای که متعلق به شخص است ارتباط ندارد و این امر، به عنوان یک اصل مهم از اصول تعاونی پذیرفته شده است. لذا کنترل بر مبنای سرمایه به حداقل ممکن تقلیل می یابد و به این ترتیب سرمایه گذاران بزرگ نمی توانند نظر خود را به جمع تحمیل کنند (Edelman & Dunn, 2009).

با توجه به نکات فوق، میتوان شرکت تعاونی، شرکتهای تعاونی تولید روستایی و اتحادیه های شرکتهای تعاونی تولید روستایی را از دید وزارت جهاد کشاورزی به صورت ذیل تعریف نمود:

- **شرکت تعاونی:** انجمنی مستقل است که برای تأمین نیازهای مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا خویش به طور داوطلبانه توسط آنها تأسیس شده و فعالیت خود را با مشارکت و مدیریت دموکراتیک به اجرا در میآورد.
- **شرکتهای تعاونی تولید روستایی:** نوعی نظام بهره برداری کشاورزی و در شکل حقوقی آن یک تشکل اقتصادی تولید کشاورزی غیر دولتی است که از مدیریت نسبتاً علمی برخوردار بوده و با اتکا به نیروی مردمی (اعضاتعاونی) و تصمیمات مشارکت جویانه از طریق مجامع عمومی و هیئت مدیره، ضمن حفظ اصل مالکیت و در نتیجه با انگیزه های فردی و خانوادگی تشکیل شده و فعالیت می نماید. چنان که تشکیل و توسعه شرکت های تعاونی تولید روستایی،

میلادی دهکده ای را که خود بنیان گذارده بود، «دهکده تعاون» نام نهاد (سیلم، ۱۳۷۷). با تلاشهای «اون» و همکاری چند تن از طرفداران وی، اولین تعاونی در سال ۱۸۴۴ میلادی توسط کارگران کارخانه بافندگی، شهر کوچکی در راجدیل انگلستان، تحت عنوان «شرکت تعاونی مصرف راجدیل» به وجود آمد که هدف آن برآوردن نیازهای اعضاء برای یک زندگی بهتر، اشتغال، غذا، آموزش و موارد این‌چنینی عنوان شده بود. بنیان‌گذاران این تعاونی اولین کسانی بودند که اصول شرکت تعاونی را تدوین کردند که این اصول، به مرور زمان تکمیل شد. اصول تعاونی راجدیل را می‌توان منشأ پیدایش تمام تعاونیها دانست. پس از آن، تشکیل تعاونیهای اعتباری در سال ۱۸۶۴ در آلمان توسط «فردریک ویلیام» که اساس آنها بر خودیاری در ارائه خدمات اعتباری استوار بود، از دیگر زمینه‌های توسعه نهضت نوپای تعاون در جهان به شمار می‌آید (Ortmann & King, 2007). به این ترتیب مشکلاتی که بعد از انقلاب صنعتی به ویژه در انگلستان پدید آمد، موجب طرح نظریه تعاونی گردید و انگلستان اولین کشوری بود که قوانین خاص تعاونیها را از تصویب گذراند. این نهضت تعاونی که در نیمه‌های قرن نوزدهم آغاز گردید، به زودی به دیگر کشورهای اروپایی و اندکی بعد به کشورهای آمریکایی و از آن پس به ممالک مشرق زمین راه یافت و هر روز از لحاظ کمی و کیفی بر تعداد تعاونیها و اهمیت فعالیت آنها افزوده شد.

بنابراین با وجود آن که امروزه کمتر کشوری یافت می‌شود که به نوعی از نظام تعاونی استفاده نکند، خاستگاه تعاونیهای امروزی را باید اروپا و به ویژه انگلستان به شمار آورد. به طوری که انگلستان را مهد «تعاونیهای مصرف»، آلمان را «مهد تعاونیهای اعتبار» و کشور فرانسه را به عنوان «مهد تعاونیهای تولید» می‌شناسند (طالب، ۱۳۸۲).

از تاریخ تشکیل اولین کنگره اتحادیه بین‌المللی تعاون در سال ۱۸۹۵ تا سال ۱۹۹۵، این اتحادیه ۳۱ کنگره برگزار نمود که در سی و یکمین کنگره آن در منچستر، ماهیت سازمانهای تعاونی با توجه به تعریف، ارزشها و اصول زیر معرفی شد:

- **ارزشها:** تعاونیها بر اساس ارزشهای خودیاری، خودمسئولیتی، دموکراسی، عدالت، انصاف و همبستگی بنا می‌گردند و در عرف بنیانگذاران آن، اعضاء تعاونی رفتاری منطبق با ارزش‌های شرافت، گشاده رویی، مسئولیت اجتماعی و کمک به دیگران دارند (آگهی و همکاران، ۱۳۸۶). اصول سازمان‌های تعاونی را نیز می‌توان در تصویر شماره ۲ مشاهده نمود.

تصویر شماره ۲، اصول سازمان‌های تعاونی

منبع: (Ortmann & King, 2007).

تاریخچه تعاون در ایران

در جلد اول کتاب تاریخ تمدن «ویل دورانت» تحت عنوان مشرق زمین گاهواره تمدن، آمده است که تعاونیهای تولیدی را ایرانیان ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در سرزمین پارس بنیان نهادند و تعاون سنتی به منظور اشتراک مساعی گروهی از مردم در جامعه، در راه تخفیف و رفع مشکلات زندگی بر اساس عرف و رسم جاری با خلقیات مردم در هم آمیخته است که خصیصه بارز آن تشکل در عین بی شکلی است (مهاجرانی، ۱۳۸۶). مطالعات تاریخی نشان می دهد که ایرانیان اولین ملتیی بودند که به نظام تعاونی توجه کردند. تشکیل تعاونیهای سنتی در ایران به منظور همیاری و کاستن مشکلات زندگی به تبع عرف و رسم جاری، نشان از قدمت حرکتیهای تعاونی در ایران دارد. البته از آن جا که پیدایش همکاریهای سنتی از شکل و الگوی مشخصی پیروی نمی کرده است، اشکال این گونه همکاریها نیز بسیار متنوع بوده است (سعدی و همکاران، ۱۳۸۶). مرور ادبیات ایرانیان نیز حکایت از ریشه داری و غنای فرهنگ تعاون و همدلی در ادوار گذشته این مرز و بوم دارد چنان که سعدی شیرین سخن گفت است:

بنی آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش ز یک گوهرند
چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار
اگر چه در قانون تجارت سال ۱۳۰۳ ایران از تعاونیهای تولید و مصرف یاد شده، اما در این تاریخ هیچ گونه فعالیت تعاونی در ایران به صورت رسمی وجود نداشته است و به نظر میرسد در آن زمان به تقلید از قوانین سایر کشورها، چندین ماده قانونی در قانون تجارت ایران نیز به شرکتیهای تعاونی اختصاص داده شده باشد. در عین حال اولین شرکت تعاونی روستایی در ایران، در سال ۱۳۱۴ در گرمسار به وجود آمد (آگهی و همکاران، ۱۳۸۶). از آن تاریخ تا سال ۱۳۲۰، جمعاً سه شرکت تعاونی روستائی با عضویت ۱۰۵۰ کشاورز بوجود آمد. شرکتیهای مزبور نیز به ادعای منابعی که به بررسی تعاونیها در این دوره پرداخته اند، مرسوم کوشش و توجه آن عده از افرادی بودند که برای کسب علم و فن به ممالک غربی فرستاده شده و در آن جا با این نوع سازمانهای اقتصادی و اجتماعی آشنا گردیده بودند. در مورد این که چطور شد که مساعی مزبور نتایج درخشانی بدست نداد، در یکی از این منابع آمده است بی سواد و آثار و نتایج معنوی شرکتیهای تعاونی در میان طبقات پائین جامعه، مانع از آن گردید که شرکتیهای تعاونی بتوانند مراحل رشد و گسترش خود را طی کنند. قابل توجه است که تعاونی با آن قواعدی که برایش وضع کرده بودند، مختص جوامع صنعتی و آن هم در دورههای خاص از عمر آنها بوده است. بعد از شهریور سال ۱۳۲۰، از سوی بعضی از کشورها به خصوص آمریکا، هیأت هایی برای ارائه کمک های فنی وارد ایران شدند که در برخی از رشته های امور اقتصادی و اجتماعی ایران نیز عملیاتی را شروع نمودند. از جمله

زمینه های فعالیت آنها اقدام در مورد شرکتیهای تعاونی بود که به منظور پیدایش و توسعه این نهضت اجتماعی و اقتصادی، کمکهای فنی و مالی ارائه دادند هر چند که در نهایت، اهداف مورد نظر خود را دنبال می کردند. سرانجام در سال ۱۳۳۲ اولین قانون تعاونی ایران که با الهام گرفتن از قوانین خاص دیگر کشورها تهیه شده بود، به صورت لایحه قانونی به تصویب رسید و در سال ۱۳۳۴ با اصلاحاتی از تصویب مجلس وقت گذشت که پایه و اساس تعاونیهای زیادی به خصوص بعد از سال ۱۳۴۱ قرار گرفت (اداره کل تعاون استان تهران، ۱۳۸۸). با اجرای اصلاحات ارضی در فاصله سالهای ۱۳۴۱ تا ۱۳۴۶ و از هم پاشیدن نظام ارباب رعیتی، دولت وقت ایران برای اداره امور روستاها تشکیل شرکتیهای تعاونی را در دستور کار خویش قرار داد و برای این منظور، سازمانی دولتی با نام «سازمان مرکزی تعاون روستایی» ایجاد نمود تا اهداف دولت در زمینه گسترش تعاونیهای روستایی در سراسر کشور را جامعه عمل ببوشاند (آگهی و همکاران، ۱۳۸۶).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به نهضت تعاون به عنوان سر منشاء مشارکت مردم در امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیش از پیش توجه شد. به طوری که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بخش تعاون در کنار بخش دولتی و خصوصی، از جایگاه ویژه ای در اقتصاد کشور برخوردار گردید و پس از آن نیز قانون تعاون جمهوری اسلامی ایران به تصویب سومین دوره مجلس شورای اسلامی رسید (اداره کل تعاون استان مازندران، ۱۳۸۸). با این وجود مسئله مهمی که پیوسته در کشور ما از گذشته تا کنون درباره تعاونیها مطرح بوده است، دولتی بودن آنهاست که این امر موجب تضعیف روحیه واقعی و استقلال تعاونیها و در نهایت عدم تبلور واقعی آنها شده است. دولت با تعجیل در تشکیل تعاونیها برای نیل به اهداف خود، با مداخله مستقیم در امور آنها همواره متهم اصلی در ناکامی تعاونیها به شمار می آید. از انواع شرکتیهای تعاونی در ایران که در زمینه های مختلفی فعالیت دارند می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- شرکتیهای تعاونی روستایی که توسط سازمان مرکزی تعاون روستایی حمایت و هدایت می شود؛
- شرکت تعاونی مصرف که عموماً توسط کارکنان دستگاههای دولتی تشکیل شده اند؛
- شرکتیهای تعاونی مسکن؛
- شرکتیهای تعاونی اعتبار؛
- شرکتیهای تعاونی خدماتی؛
- شرکتیهای تعاونی تولید روستایی که بر اساس قانون تعاونی کردن تولید مصوب سال ۱۳۴۹ تشکیل شده اند؛
- شرکت های تعاونی کشاورزی که به صورت صنفی در زیر بخش های کشاورزی مانند دامداران، زنبورداران، شیلات و غیره تشکیل شده اند.

۷- اهداف تعاونیها در ایران

- مهمترین و جامع‌ترین اهداف تعاونی که در قانون بخش تعاون جمهوری اسلامی ایران به آن اشاره شده است عبارتند از:
- ایجاد و تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل؛
 - قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند، ولی وسایل کار ندارند؛
 - پیشگیری از تمرکز و دست به دست گشتن ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص جهت تحقق عدالت اجتماعی؛
 - جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت؛
 - قرار گرفتن مدیریت، سرمایه و منافع حاصله در اختیار نیروی کار و تشویق بهره برداری مستقیم از حاصل کار خود؛
 - پیشگیری از انحصار، احتکار، تورم و زیان به غیر؛
 - توسعه و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی در بین مردم؛ و
 - قرار دادن مدیریت، سرمایه و سود حاصل در اختیار نیروی کار و تشویق به بهره برداری از حاصل کار (مهاجرانی، ۱۳۸۶).

۸- نقش تعاونی‌ها در تولیدات کشاورزی

نگاهی گذرا به تجربه کشورهای نظیر هلند، یوگسلاوی سابق، ژاپن و بسیاری از دیگر کشورهای موفق در عرصه تولید محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که تعاونیهای کشاورزی، نقش بسیار مهمی در بهبود الگوهای مربوط به نظامهای بهره برداری و رشد و توسعه کشاورزی آنها داشته‌اند. در حقیقت، تعاونیهای کشاورزی نوعی از سازمانهای کشاورزان و شکل تکامل یافته ره یافت گروه کار هستند که می‌توانند به عنوان ابزاری برای توانمند سازی و توسعه عدالت و کانالی مؤثر به منظور انتقال نیازها و اولویتهای کشاورزان به سطوح بالاتر ملی و بین‌المللی به شمار می‌روند (FAO, 2007). مطالعات مختلف صورت گرفته در ایران نیز، به گونه ای مؤید نتایج فوق است. به عنوان مثال نتایج پژوهش نیازی (۱۳۵۴) نشان داد که افزایش اعتبارات روستایی، استفاده خوش نشینان از امکانات شرکتهای تعاونی و افزایش تولید و درآمد روستاییان، با وجود تعاونیها ارتباط مستقیم دارد. همچنین اثنی عشری (۱۳۶۹) دریافت که تعاونی های تولید، کارکرد توزیع نهاده ها و برقراری ارتباط میان دولت و کشاورزان را بسیار سهل تر می‌نماید. مطالعه پزشکی راد و کیانی مهر (۱۳۸۰) نیز حکایت از آن داشت که تعاونیهای تولید توانسته اند موجب افزایش درآمد اعضا خود شوند و گامهای مثبتی در زمینه توزیع نهاده ها بردارند. به عقیده اونز (۱۹۹۳) سازمانهای محلی نظیر تعاونیها، دارای بهترین ظرفیت برای اجراء و مدیریت ابتکارات مربوط به توسعه مشارکتی هستند و می‌توانند برای برآوردن نیازها و خواستههای اصیل جامعه پاسخ مناسبی

به همراه داشته باشند. همچنین، این تشکلهای تأثیر پر رنگی در ایجاد همبستگی و همیاری در جامعه و تعالی بخشیدن به روح انسانی در جهت کاهش فقر دارند (Opore, 2002).

تعاونیهای تولید کنندگان به کشاورزان خرده‌ها کمک می‌کنند تا ظرفیت تولیدی و بازار رسانی خود را به منظور پاسخگویی به چالش های رقابتی و فرصت های تجاری بازار بالا ببرند. به این ترتیب، کشاورزان کوچکی که به طور انفرادی بازیگران ضعیفی در عرصه بازار به شمار می‌آیند، با تشکل یافتن در تعاونیها خواهند توانست قدرت چانه زنی خود را افزایش داده و بسیاری از هزینه های مربوط به تولید، حمل و نقل، بازاریابی و فرآوری محصول را کاهش دهند. در حالی که در اغلب کشورها واسطه ها از محل واسطه گری محصولات کشاورزی بیشترین سود را به دست می‌آورند، تعاونیهای کشاورزان می‌توانند نقش بسیار مهمی در کوتاه کردن دست دلالان و بازگرداندن بخش قابل توجهی از حاصل دسترنج تولید کنندگان به ویژه اقشار خرده پا به آنان داشته باشند. مشارکت تولید کنندگان در تعاونیهای کشاورزی ممکن است در اشکال مختلفی صورت گرفته و بسیار متفاوت از هم باشد. مشارکت برخی اعضا ممکن است تنها به سرمایه گذاری محدود باشد در حالی که برخی دیگر میتوانند در برگزاری جلسات و نشست ها فعال باشند و یا به عنوان پرسنل منتخب تعاونی، با پذیرفتن مسئولیت های مختلف به ایفای نقش بپردازند. در عین حال آنچه مسلم است آن که وجود تعاونی بدون مشارکت اعضا معنایی نخواهد داشت (Grey & Kraenzle, 1998).

در بخش کشاورزی ایران نیز با توجه به این که ۳۷ درصد اراضی کشاورزی کشور در اختیار ۸۶ درصد بهره برداران قرار دارد، زمینه ایجاد و توسعه کشاورزی به صورت تعاونی در بین این دسته از تولید کنندگان خرده پا اجتناب ناپذیر است. چرا که سایر بهره برداران که ۶۳ درصد اراضی را در اختیار دارند، به لحاظ وسعت اراضی تحت تملک و فراوانی به مراتب کمتر، عموماً به بخش های تجاری جلب می‌شوند. بخش مورد تأکید تعاونی در تولیدات کشاورزی، شرکتهای تعاونی تولید روستایی است که بر اساس قانون ویژه تعاونی کردن تولید و یکپارچه سازی اراضی، با هدف افزایش درآمد تولید کنندگان از طریق بالا بردن راندمان تولید، یکپارچه سازی اراضی، توسعه شبکه های آبیاری، ایجاد جاده های بین مزارع، گسترش مکانیزاسیون، انجام بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر، بیمه محصولات و توجه به صنایع تبدیلی کشاورزی تدوین شده است. این دسته از تعاونیها در حال حاضر در بیش از ۳/۵ میلیون هکتار از اراضی مستعد کشور با تحت پوشش قرار دادن بیش از ۳۵۰ هزار خانوار مشغول فعالیت می‌باشند. این شرکتهای بیش از ۳۰ درصد اراضی کشاورزی آبی کشور را در برگرفته اند و زمینه ساز جذب و به کارگیری ۲۵۰۰ فارغ التحصیل کشاورزی

شده اند (اجلایی، ۱۳۸۸). در شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی سعی شده است با یکپارچه سازی، تجهیز و نوسازی اراضی، حد و مرز زمین هر خانوار به عنوان جزئی از یک قطعه زمین بزرگ حفظ گردد که این امر امکان کاربرد روش‌ها، فنون، ابزار و ماشین آلات نوین، کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری را با حفظ استقلال و انگیزه‌های فردی فراهم می‌سازد به طوری که علاوه بر تأمین مزایای مالکیت فردی با رعایت همیاری و تولید جمعی در سطح شرکت، وحدت سه اصل مالکیت، حاکمیت و عاملیت نیز حفظ می‌شود. بنابراین خانوارهای روستائی با عضویت در تعاونیهای تولید نه تنها چیزی را از دست نمی‌دهند، بلکه از امکانات و تسهیلات حاصل از تشکیل شرکت مثل دسترسی سریع و به موقع به ابزار و وسایل کشاورزی مورد نیاز و استفاده صحیح و مناسب از آنها با کمترین هزینه ممکن نیز برخوردار می‌شوند (خبرگزاری موج، ۱۳۸۷).

۹- نتیجه گیری

در جوامع کشاورزی و روستائی ایران نیز نظام بهره برداری دهقانی و خرده مالکی، مشکلات متعددی را از یک سو برای تولیدکنندگان و از سوی دیگر برای دولت به همراه داشته است. به گونه ای که تنها ۳۷ درصد اراضی کشاورزی کشور، در اختیار ۸۶ درصد بهره برداران قرار دارد. لذا به اعتقاد بسیاری از کارشناسان و صاحب نظران عرصه توسعه روستائی، پراکندگی و کوچک بودن اراضی مزروعی یکی از معضلات اصلی سد راه توسعه بخش کشاورزی ایران به ویژه در مناطق محروم و دور از مرکز به شمار میرود. تا جایی که همه ساله به دلیل عدم توانایی کشاورزان خرده پا در بهره گیری از تکنولوژی های پیشرفته روز از یک سو و راندمان پایین عوامل تولید نظیر آب و زمین همراه با هزینه بالای تمام شده برای هر خانوار تولید کننده از سوی دیگر، بسیاری از ظرفیتهای بخش کشاورزی کشور شکوفا نمی‌گردد و از این رهگذر، ضرر و زیان قابل توجهی به کشاورزان وارد می‌آید. در راستای غلبه بر چنین مشکلاتی، یکی از راههای پیشنهادی که در بسیاری از کشورهای دنیا نتایج و سوابق درخشانی نیز داشته است، تشکیل تعاونیهای کشاورزان است. تعاونیهای کشاورزان تشکلهایی برخاسته از اجتماعات محلی هستند که به وسیله گروهی از کشاورزان علاقمند و با هدف یاری رساندن به یکدیگر، در زمینه های مختلفی چون تولید، فرآوری، بازار رسانی یا سایر فرآیندهای جانبی مرتبط با محصولات کشاورزی شکل می‌گیرند و به عنوان ساختارهایی میانجی، بین تولیدکنندگان روستائی و سایر کنشگران فعال در محیط سیاسی، اقتصادی و نهادی آنها عمل می‌کنند. تعاونی های تولید روستائی و سایر اشکال سازمانی کشاورزان، به بهره برداران عرصه تولیدات روستائی به ویژه اقشار خرده پا و کم درآمد اجازه می‌دهند تا با تجمیع و سازماندهی امکانات

محدود و پراکنده خویش، به گونه ای مؤثرتر در صدد برآوردن اهداف مشترک خود برآیند و کارایی و بهره‌وری فعالیت اقتصادی خویش را فزونی بخشند. این تشکلهای یک اهرم قدرتمند اجتماعی اقتصادی در عرصه کشاورزی به حساب می‌آیند که از ظرفیتهای ارزشمند و فراوانی برای پیشبرد جریان توسعه روستائی برخوردارند. تعاونی های تولید روستائی به کشاورزان خرده پا کمک می‌کنند تا ظرفیت تولیدی و بازار رسانی خود را بالا ببرند. از سوی دیگر، این تشکلهای قدرت چانه زنی بهره برداران را افزایش داده و هزینه های مربوط به تولید، حمل و نقل، بازاریابی و فرآوری محصول را کاهش می‌دهند.

شرکتهای تعاونی تولید روستائی توانسته‌اند از طریق متشکل نمودن نیروهای انسانی و ایجاد روحیه تعاون و همدلی، از طریق یکپارچه‌سازی اراضی و متمرکز نمودن سرمایه‌های اندک روستاییان، نسبت به تأمین ماشین آلات و نهاده های کشاورزی و استفاده مطلوب از امکانات موجود اقدام نموده و در مقایسه با بهره بردارهای مجاور، به موفقیت در افزایش تولید محصول تا دو برابر و حتی بیشتر نائل آیند و هزینه های تولید را به نصف کاهش دهند. لذا توسعه تعاونیهای تولید، امکانات مناسب و الزامات مورد نیاز برای تحقق برخی از اساسی‌ترین اهداف کشور را محقق می‌سازد و موجبات افزایش تولید و ایجاد تحول در کشاورزی رایج و سنتی را در بخشهای وسیعی از اراضی کشاورزی کشور هموار می‌نماید. در عین حال نتایج برخی مطالعات داخلی نشان می‌دهند که تعاونیهای تولید، تا حد زیادی از مسیر اصلی خود دور مانده و به مراکز خدمات کشاورزی تبدیل شده‌اند. بیدرتدید توسعه تعاونیهای تولید روستائی نیز همانند هر سازمان دیگری، نیاز به سرمایه گذاری مطمئن دارد که در قالب سه نوع سرمایه فیزیکی، زیستی و انسانی قابل توجه است.

پیشنهادها

- بر این اساس با توجه به تعداد شهرستانها و روستاهای کشور و اهمیت آنها در عرصه تولیدات کشاورزی کشور از یک سو و پراکندگی و خردی اراضی مزروعی کشاورزان در بسیاری از نقاط آن همراه با معضلات پیش روی تولید از سوی دیگر، کمک و تسهیل‌گری دولت برای تأسیس تعاونی های تولید جدید پیشنهاد می‌گردد.
- تسهیل‌گری دولت جهت اطلاع‌رسانی و نیز تدارک حمایت‌های مالی و فنی به منظور تشکیل و توسعه تعاونیهای تولید در بخش های مختلف کشاورزی.
- اگر چه مدیران عامل جوان به واسطه برخورداری از نیروی جوانی که معمولا با تحصیلات بالاتری نیز همراه است می‌توانند به پیشبرد تعاونی و دستیابی به اهداف آن کمک کنند، در عین حال با توجه به حیطه فعالیت‌های مدیران عامل و ارتباط مستمر آنان با کشاورزانی

که اغلب مسن و کم سواد می باشند، پیشنهاد می گردد حتی المقدور افرادی به عنوان مدیر عامل انتخاب گردند که از مقبولیت اجتماعی برخوردار بوده و به اصطلاح جا افتاده باشند که این مساله، به ویژه در رابطه با تعاونیهای خودگردان از اهمیتی دو چندان برخوردار است.

- با توجه به حضور پررنگ زنان روستایی استان در عرصه تولید به ویژه در خصوص برخی محصولات نظیر صیفی و سبزی و فرآورده های لبنی و دامی پیشنهاد می گردد از طریق آموزش و فرهنگ سازی، زمینه حضور گسترده تر زنان در پیکره مدیریتی تعاونی ها فراهم آید و در صورت امکان، در راستای تشکیل تعاونی های تولیدی ویژه زنان اقدام گردد.
- پیشنهاد می گردد دوره های آموزشی مناسبی برای اعضای تعاونی های تولید در زمینه صلاحیت های مورد نیاز یک مدیر عامل تعاونی تولید برگزار گردد تا انتخاب شایسته ای داشته باشند.
- پیشنهاد می گردد که، حتی المقدور کسانی به عنوان مدیر عامل انتخاب گردند که خود نیز به عنوان یک بهره بردار، عضوی از تعاونی تولید باشند. چرا که در این صورت مسایل و نیازهای سایر اعضا را بهتر درک کرده و سرنوشت خود را به طور مستقیم در گرو سرنوشت تعاونی می بیند.

منابع

۱. اشرفی، م و همکاران. (۱۳۸۸). بررسی نظام بهره برداری خرد و دهقانی در نظام کشاورزی در ایران: تنگناها، سیاستها و راهکارهای حمایتی. <http://www.fao.org>
۲. احمدی، غ. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر آموزشهای ضمن خدمت کارکنان در بانک سپه استان تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. ۱۳۸۷.
۳. اسلامی، ع. (۱۳۸۳). انگارههایی در جهت توانمند سازی شرکتهای تعاونی تولید روستایی. ماهنامه جهاد. تهران: معاونت ترویج و نظام بهره برداری وزارت جهاد کشاورزی. شماره ۲۶۴. ۱۳۸۳.
۴. اوکلی، پ و مارسدن، د. (۱۳۷۰). رهیافتهای مشارکت در توسعه روستایی. تهران: انتشارات مرکز مطالعات روستایی وزارت جهاد. ۱۳۷۰.
۵. آگهی، ح و همکاران. (۱۳۸۶). ارزیابی مشارکتی تعاونی تولید روستایی با استفاده از رهیافت PRA (مطالعه موردی تعاونی تولید فرزبان استان لرستان). تهران: دو ماهنامه علمی جهاد. شماره ۲۷۷. خرداد و تیر ۱۳۸۶.
۶. بافورد، جیمز و همکاران. (۱۳۸۱). مدیریت در ترویج. (ترجمه محمد چیدری و رضا موحدی). همدان: انتشارات نور علم. ۱۳۸۱.
۷. پزشکیراد، غ و کیانی مهر، ح. (۱۳۸۰). نقش شرکتهای تعاونی تولید روستایی در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی گندمکاران شهرستان سبزوار. تهران: فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه. سال نهم. شماره ۳۴. تابستان ۱۳۸۰.
۸. حامد مقدم، ا. (۱۳۷۰). مشارکت و توسعه روستایی. مجموعه مقالات سمینار جامعه شناسی توسعه. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۰.
۹. رحیمی، ش. (۱۳۸۸). تبیین جایگاه تعاونی ها در موفقیت کارآفرینان. پایگاه الکترونیک مدیریت: <http://www.modiryar.com>
۱۰. روحانی، س. (۱۳۷۸). بررسی عملکرد شرکتهای تعاونی تولید روستایی شهرستان همدان. تهران: فصلنامه پژوهشی اقتصاد کشاورزی و توسعه. سال هفتم. شماره ۲۵. بهار ۱۳۷۸.
۱۱. سعیدی، ح و همکاران. (۱۳۸۶). آسیبشناسی تعاونیهای تولید کشاورزی (مطالعه موردی استان همدان، شهرستان کیبود آهنگ). دو ماهنامه علمی ترویجی جهاد. شماره ۴۷۷. سال ۱۳۸۶.
۱۲. سوختانلو، م. (۱۳۸۸). ضرورت ترویج مشارکت های مردمی در راستای توسعه تعاونی های روستایی. وبلاگ دانشجویان دانشکده کشاورزی سراوان.
۱۳. سلیم، غ. (۱۳۷۷). اصول مدیریت تعاونیها. چاپ دوم. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۱۴. شعبانعلی فمی، ح و همکاران. (۱۳۸۳). رهیافتهای و فنون مشارکت در ترویج کشاورزی و توسعه روستایی. تهران: انتشارات موسسه توسعه روستایی. ۱۳۸۳. چاپ اول.
۱۵. شعبانعلی فمی، ح و همکاران. (۱۳۸۷). تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونیهای زنان در ایران. تهران: مجله پژوهشهای جغرافیایی انسانی. شماره ۶۶. زمستان ۱۳۸۷.
۱۶. شیرزاد، ح. (۱۳۸۷). تعاونیهای تولید و دلایل سیاستگذاری واقع بینانه تر در توسعه واحدهای تعاونی.
۱۷. طالب، م. (۱۳۸۲). اصول و اندیشههای تعاونی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم.
۱۸. طالقانی، غ. (۱۳۷۲). جایگاه ویژه نظام آموزش کارکنان در ایران و برخی از کشورهای جهان. مجموعه مقالات اولین سمینار آموزش ضمن خدمت کارکنان در ایران. ۱۳۷۲.
۱۹. عفتی، م. (۱۳۷۷). بررسی عوامل مؤثر در مشارکت روستائیان در طرحهای توسعه روستایی. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
۲۰. فاضل بیگی، م. (۱۳۸۸). تعاون روستایی سر آغازی بر کارآفرینی و توسعه ملی. <http://sociologyofiran.com>
۲۱. مهاجرانی، م. (۱۳۸۶). سیر تطور نظام تعاونی روستایی در ایران. فصلنامه روستا و توسعه. شماره ۴۰. زمستان ۱۳۸۶.
۲۲. میردامادی، س. م و چهارسوقی ا.م. (۱۳۸۶). بررسی نقش تشکلهای تولیدی در بهبود وضعیت اقتصادی اعضای تعاونیهای تولید روستایی. تهران: دو ماهنامه علمی ترویجی جهاد. شماره ۲۷۸. سال ۱۳۸۶.
۲۳. وزارت جهاد کشاورزی. (۱۳۷۲). معاونت ترویج و نظام بهره برداری. دفتر برنامه ریزی و هماهنگی ترویج. تهران: ۱۳۷۲.
۲۴. وزارت جهاد کشاورزی. (۱۳۸۵). معاونت ترویج و نظام بهره برداری. امور تعاونیهای تولید و واحدهای خرد و دهقانی. تهران: ۱۳۸۵.
۲۵. وزارت کشاورزی. (۱۳۷۷). قانون و آیین نامه شرکتهای تعاونی تولید روستایی. معاونت نظام بهره برداری. تهران: ۱۳۷۷.

۲۶. وزارت تعاون. (۱۳۸۸). اداره کل تعاون استان تهران. پایگاه الکترونیک سازمان تعاون استان تهران.
۲۷. وزارت تعاون. (۱۳۸۸). اداره کل تعاون استان خراسان. پایگاه الکترونیک سازمان تعاون استان خراسان.
۲۸. وزارت تعاون. (۱۳۸۸). اداره کل تعاون استان مازندران. پایگاه الکترونیک سازمان تعاون استان مازندران. <http://mazandaran.icm.ir/test1-fa.html>
29. Anderson, J. R. (2007). Agricultural Advisory Services. A background paper for "Innovating through science and technology. Agricultural and Rural Development Department, World Bank, Washington, DC Retrieved Dec 10 2008 from <http://siteresources.worldbank.org/>.
30. Edelman, A.M and Dunn, J.R. (2009). Cooperatives. <http://www.cvcia.org/>.
31. FAO. (2007). Sustainable Agricultural Rural Development (SARD) Policy Brief 12. Farmers' Organization. Retrieved June 12 2008 from <ftp://ftp.fao.org/>.
32. Gray, T.W. and Kraenzle C.A. (1998). Member participation in agricultural cooperatives: a regression and scale analysis.
33. Hoyt. A. (1989). Cooperatives in Other Countries. Cooperative in Agriculture. Ed. D. cobia. 81-97. Newjersey. Usa.
34. <http://khorasanrazavi.icmportal.ir/taavon-tareef-fa.html>
35. Opere, S. (2002). Strengthening Community- Based Organizations for The Challenge of Rural Development. Retrieved Dec 20 2008 from <http://cdj.oxfordjournals.org/cgi/>.
36. Ortmann, G. F.; King, R. P. (2007). Agricultural Cooperatives I: History, Theory and Problems. <http://www.informaworld.com>
37. Shekara C.P. (2002). Pro - Farmer, Privet Extension Approach. Private Extension: Indian Way. Chapter - One. Retrieved Nov 10 2008 From <http://www.manage.gov.in/>.
38. Swanson, B.E. (2008). Global Review of Good Agricultural Extension & Advisory Services Practices. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. 2008. Retrieved Dec 05 2008 from

